

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 5775333-03

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

בס"ד, ו' טבת תשע"ה מסכת יבמות פ"ה - צ"א ♦ אבות א', י"ב - א', י"ח גליון מס' 814

השבוע בגליון

- ♦ הפקעת הקידושין
- ♦ עדות שהתבררה כמופרכת - אינה בטלה?
- ♦ עדות על דבר שלא היה ולא נברא
- ♦ לעדות נזקקים כדי להתוודע לאמת

♦ מדוע עד אחד נאמן להתייר עגונה?

- ♦ מעשר ראשון - למי?
- ♦ הרמב"ם - העתקת המעשר מן הלויים אל הכהנים
- ♦ הביטל עזרא הסופר מצווה מן התורה?
- ♦ תקנת עגונות

דבר העורך

הנוצות שרבי עקיבא איגר זצ"ל ביקש לשמור

שמור בידינו מעשה מופלא על כח התפילה, שסיפר הגאון רבי שמואל הומינר זצ"ל, מיקירי ירושלים, שקיבלו מאביו הצדיק רבי מרדכי זצ"ל.

עשרים וארבע שנים כיהן הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל כרב העיר פוזנ, ובמהלכן אירע המעשה הבא.

יהודי מתושבי העיר חלה במחלה קשה. הוא דרש ברופאים שונים, חקר אצל טובי המומחים, אך מצבו הלך והחמיר ולא נמצא מזור למחלתו. באחד הימים נודע, כי רופאו של המלך עומד לעבור בעיר. עסקנים חילו את פניו כי יאות לבקר בביתו של החולה המסוכן, שמא ימצא את מקור מחלתו ויורם את תרופתו.

הרופא בדקו זמן ממושך, יצא את החדר וחתם את דניו של החולה למוות. אפסה תקוותו. מחלתו חשוכת מרפא.

טרם צאתו את העיר יצא לקראתו גאון ישראל, המרא דאתרא, רבי עקיבא איגר זצ"ל, ובמתק לשונו שאלו: רופא נכבד. לו המלך בעצמו היה לוקה במחלה זו, חלילה, מה היית עושה למענו?

להפתעת הנוכחים השיב הרופא, כי שאלה זו אינה תאורטית. מחלה זו אכן תקפה את המלך זה לא מכבר ולאור אבחון המדוייק של הרופא, המלך החלים בעקבות התרופה שניתנה לו. השומעים כרו אוזניהם לשמוע על התרופה, והרופא סיפר, כי הוא קבע שאם יבשלו עבור המלך עוף מיוחד ונדיר במינו, הוא יירפא ממחלתו. בהוראת רבי המלוכה יצאו גדודי חיילים אל היערות שבהם לפי המשוער עשוי להמצא עוף זה, לכל הגדודים ניתן תיאור

דף פו/א-ב ומעשר ראשון ללוי מעשר ראשון - למי?

לאחר שעסקנו בכך שלדעת הרמב"ם, מני חורבן בית ראשון אין נוהגת מצוות תרומות ומעשרות מן התורה עד כי יבוא שילה, נתמקד בקנס שהשית עזרא על הלויים בעת עלייתו מבבל, ובנידון שהתעורר על אודותיו.

בגמרתנו מבואר, כי עזרא הסופר, אשר קיבל רשות ממלך בבל לעלות ארצה בתום שבעים שנות גלות, לאחר חורבן בית המקדש הראשון, נתקל בדרכו ארצה בסירובם של לויים הראויים לשורר בבית המקדש לעלות עמו, והוא קנס אותם בשלילת זכות מעשר ראשון, הלא הוא המעשר שציוותה תורה להפריש מן התבואה ולתיתו לבני שבט לוי.

למי נותנים מעשר ראשון: כדי להגדיר את הקנס, עלינו לדעת מה היתה זכותם עד הטלתו. ובכן, מחלוקת תנאים בדבר. רבי אלעזר בן עזריה סובר, כי מעשר ראשון שייך לכל שבט הלויים, הוי אומר, מצוות מעשר ראשון מתקיימת הן בנתינתו לכהנים והן בנתינתו ללויים. ואילו רבי עקיבא חולק וסובר, כי מצוות מעשר ראשון מתקיימת בנתינתו ללויים בלבד ולא לכהנים.

מה היה הקנס: במה, איפוא, קנסם עזרא? בעלי התוספות (ד"ה מר סבר) מסבירים, כי לדעת רבי אלעזר בן עזריה, הסובר שמעשר ראשון מיועד הן לכהנים והן ללויים, קנסם עזרא בכך שמכאן ואילך לא יטלו מעשר ראשון, כי אם הכהנים. ואילו לפי דעת רבי עקיבא, שמעשר ראשון מיועד ללויים בלבד, יש לפרש כי קנסם עזרא בכך שצירף את הכהנים אל הזכאים לקבלת מעשר ראשון ובכך הקטין את חלקם של הלויים, כי מכאן ואילך, אם ירצה בעל השדה יתן את המעשר ראשון לכהן.

הרמב"ם - העתקת המעשר מן הלויים אל הכהנים: והנה, הרמב"ם (הלכות מעשרות פרק א' הלכה ד') פוסק הלכה כרבי עקיבא, שמצוות מעשר ראשון היא להפריש מעשר עבור הלויים, ומאידיך הוא מפרש את הקנס שהטיל עזרא, שלא יתן המעשר ללויים כי אם לכהנים!

הביטל עזרא הסופר מצווה מן התורה? מאליה זועקת השאלה, הניחא לפי רבי אלעזר בן עזריה, שמתחילה מעשר ראשון מיועד גם לכהנים, עזרא קנס, איפוא, את הלויים ומנע מהם את חלקם, אך המצווה נותרה על תלה, לפי שהיא מתקיימת בנתינת המעשר לכהנים. ברם, לפי רבי עקיבא, הכי ביטל עזרא מצוות עשה מן התורה? הן הוא קנס שלא לתת מעשר ראשון ללויים כמצוות התורה! ואף אם ראה עזרא לנכון לעשות כן, הרי בכך הוא קנס גם את הישראלים, בעלי

צעילוי נשמת
 הרב **גבריאל סמוטני** זצ"ל
 ב"ר חיים יצחק ז"ל
 נלב"ע ה' בטבת תשמ"ג
תנצב"ה
 הונצח ע"י המשפחה שיחי

צעילוי נשמת
 מרת **מרים ברכה רוזנצוויג** ע"ה
 ב"ר מאיר יהושע ז"ל
 נלב"ע כ"ט בכסלו תשע"א
תנצב"ה
 הונצחה ע"י המשפחה שיחי

צעילוי נשמת
 הר"ר **יהושע השיל רייזמן** ז"ל
 ב"ר חיים ז"ל
 נלב"ע י' בטבת תשס"ט
תנצב"ה
 הונצח ע"י חתנו ידידנו הר"ר חיים פינק ומשפחתו שיחי - תל אביב

לעילוי נשמת
 הר"ר **משה יהודה למפרט** ז"ל ב"ר אהרון שלמה הלוי ז"ל נלב"ע י' בטבת תשס"ח
 ולע"נ מרת **גיטל למפרט** ע"ה ב"ר מאיר ז"ל נלב"ע י"ג בטבת תש"ע **תנצב"ה**
 הונצחו ע"י המשפחה שיחי

הפירות, החפצים לקיים את מצוותם, להפריש מעשר ולקיים את מצוות נתינתו ללוי, ומדוע אסר עליהם לעשות זאת ומנע מהם לקיים מצווה מן התורה?

לדעת בעל מנחת חינוך (מצווה שצ"ה אות ט"ו) הפתרון טמון בקריאה מדוקדקת של דברי הרמב"ם: "ועזרא קנס את הלויים בזמנו שלא יתנו להן מעשר ראשון אלא יתנו לכהנים לפי שלא עלו עמו לירושלים". רבים התחבטו מה כוונת הרמב"ם "בזמנו", הכוונתו לדורו בלבד, או לתקופה מסויימת? **עזרא שינה את מצוות מעשר מדרבנן בלבד**: המנחת חינוך נוקט כי הדברים פשוטים בעליל. הן הורה הרמב"ם, כי מימי חורבן בית ראשון אין מצוות תרומות ומעשרות מן התורה, כי אם מדרבנן. משכך, עזרא, שאף הוא "דרבנן", קנס את הלויים ושינה את מצוות חכמים, כי מעשר ראשון לא ינתן ללויים כי אם לכהנים... "בזמנו", כתב הרמב"ם - כל עוד מצוות תרומות ומעשרות היא כ"בזמנו", מדרבנן. אך משיבוא משיח צדקנו, במהרה בימינו, וכל העם ישוב לאדמתו, יתבטל הקנס ותשוב מצוות התורה [ועיין עוד חזון איש דמאי ב' אות ג', ובדרך אמונה על הרמב"ם שם].

דף פז/ב האשה שהלך בעלה

תקנת עגונות

אחד הנושאים המרכזיים במסכתנו הוא נושא העגונות.

אשת איש אינה רשאית להנשא לאחר, עד שהוברר מעל לכל ספק כי כבר אינה אשת איש, אם באמצעות גירושין, אם באמצעות מיתה. כל עוד לא הוברר הדבר, הרי היא מעוגנת, מעוכבת, מלהנשא. רבי הקדוש לא קבע מסכת מיוחדת לנושא עגונות. הדינים הרבים, כולל תקנות חכמים, קולות וחומרות, מרוכזים בפרק האשה רבה ובשני הפרקים האחרונים של המסכת. גם בתשובות הגאונים ובספרי הראשונים לא נתייחד מקום משלו להלכות עגונות, לבד מרבי יצחק [חי לפני כשמונה מאות שנים], תלמידו של הראב"ה, שקבע מקום ל"הלכות עגונות" בספרו אור זרוע (או"ח סימן תרפ"ח - תרצ"ז).

בתקופה מאוחרת יותר החלו היהודים לעסוק ברוכלות ובמסחר, התניידו ממקום למקום וצרת העגונות פשתה והתרחבה, ובמשך השנים התרבו ונצברו תשובות הפוסקים הלכה למעשה בנושאי עגונות, ויצאו לאור ספרים המיוחדים לעניין. הראשון שבהם הוא קונטרס עיגונא דאיתתא למהרח"ש [רבי חיים סבתו], שנדפס בשנת ת"א, לפני למעלה משלוש מאות שנים והוא מהספרים החשובים שהודפסו על עניין זה. גם בספרי השו"ת ייחדו מדור מיוחד לתשובות העוסקות בעגונות [ראה שו"ת נודע ביהודה, ועוד].

כבר לפני מאתיים שנים כתב המהריעב"ץ (שו"ת שאילת יעב"ץ, חלק א' סימן ל"ב), כי מספר התשובות ההלכתיות בנושא עגונות עומד על רבבות, ואכן, מאה שנה לפני כן, כבר חש בעל חלקת מחוקק [מפרש שולחן ערוך חלק אבן העזר] בצורך ללקט את תמצית התשובות שהופיעו עד זמנו בקונטרס גדול ורחב, קונטרס עגונות. שנים אחר כך המשיך במלאכה בעל פתחי תשובה בביאורו לשולחן ערוך חלק אבן העזר, ולאחרונה נעשתה מלאכה מקיפה, כוללת ועדכנית במסגרת מכון אוצר הפוסקים.

על החשיבות הרבה שבהתרת עגונות, ניתן ללמוד מדברי הפוסקים שעסקו בנושא. במצוות עגלה ערופה מצווה התורה שחמשה זקנים מבית הדין הגדול שבירושלים ימדדו לאיזה עיר קרוב החלל, אפילו נמצא החלל קרוב בעליל לאחת הערים. רבי יוסף בכור שור (מובא בבעלי התוספות עה"ת, שלהי פרשת שופטים) כותב בטעם הדבר, כי חפץ הקב"ה שעל ידי כך יתפרסם הדבר ויבואו רבים לראות את החלל והם ישמשו כעדים להתיר את אשתו.

בשו"ת הב"ח (החדשות סימן ס"ד) מובאים דבריו של רבי מנחם מנדל שטנגי מפיניצ'וב הכותב לרבי יואל סירקיש, בעל הב"ח: "וכל מי שמתיר עגונה אחת בזמן הזה, כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים העליונה". אף החיד"א מביא מהמקובל מהר"א חיון, כי כאשר חתם על פסק היתר עגונה, כתב כי הוא נזקק לדבר מפני שהוא תיקון לשכינה במובן מסויים (פני דוד, ואתחנן).

משום המצווה הגדולה להזדקק להיתר עגונה אנו מוצאים כי גדולי הפוסקים עסקו בכך גם בזמנים לא זמנים: בשו"ת צמח צדק (סימן נ"ט) מובאת גביית עדות בחול המועד פסח. בעל נודע ביהודה (תניינא אה"ע"ז סימן ס"ד) סיים כתיבת תשובה בנושא זה בערב שבת קודש 'עם חשיכה'. רבי אליעזר יצחק מואלוז'ין כתב תשובה להתיר עגונה במוצאי תשעה באב (חוט המשולש חלק ב' סימן ד'). ואילו המהרש"ם (שו"ת, חלק א' סימן פ"ד) כתב תשובה בתשעה באב עצמו! הוא מזכיר בקשר לכך את הדברים האמורים, כי היתר עגונה ובניין ירושלים שייכים זה לזה.

פוסקים רבים התייחסו להיתר עגונה כסגולה להבנות בילדים או להיות המצוה מליצת יושר בימי הדין (ראה ברכת יוסף אה"ע"ז ל"ג, בית אפרים תקנת עגונות סימן ל"ח, ועוד).

וכך מסכם את הדברים רבי חיים פאלאג'י: "נראה מדברי כל הראשונים והאחרונים כי איכא חיוב ומצוה להשתדל ולמצוא להם זכות עד מקום שידו מגעת, משום עגמת נפש שלא ישאר עגונות" (שו"ת חיים ושלום, אה"ע"ז ח"ב דף ב' ואילך).

אגב, מעניין לציין, כי בעיתוני העבר, המגיד, הצפירה, המליץ וכדומה, היו מתפרסמות מודעות בעניני עגונות עם תצלומי האבודים, ללא תשלום. עד כדי כך הגיעו הדברים, שרבי שלום משה חי גאגין (בספרו שו"ת ישמח לב או"ח סימן י"ח) התיר לקרוא עיתונים בשבת, מפני שיש בהם עניין של היתר עגונות, כאשר הנסיון מראה שתועלת גדולה היתה מכך!

מדוייק של העוף, ולאחר מאמצים מרובים עלה בידי אחד הגדודים ללכדו. הם שמרו עליו מכל משמר, הביאוהו אל בית המלוכה, ולאחר שבושל והמלך שתה את המרק, הוא החלים. **הרופא הפטיר**, כי אפילו לא העלה את האפשרות לרפא את היהודי החולה באמצעות עוף זה, לפי שנדרשים סכומי עתק כדי לשגר אנשים אל היערות על מנת ללכוד את העוף ולפיכך קבע באופן מוחלט כי אין תרופה למכתו. **רבי עקיבא** איגר שמע, הודה לרופא, נפרד ממנו ופנה אל חדרו. **בקרן** זוויית עמד רבי עקיבא איגר ופנה אל בורא העולם בזו הלשון: "ריבון העולמים! בעירנו נמצא יהודי חולה מסוכן בשם... הזקוק לרחמים. בניו תלויים בו והוא יכול לחנכם שיהיו עובדי ה'. אנא שלח לו רפואה שלמה במהרה, שיוכל לחנך את בניו".

לפתע נשמע רחש מוזר מעליית הגג. **בנו** של רבי עקיבא איגר נשלח אל עליית הגג לברר את פשרו של הרעש וחזר כשבדיו עוף מוזר, שלא ראה כדוגמתו מעולם... **העוף** בושל, החולה הושקה במרק, החלים וקם על רגליו. **כדי** להודיע וליידע עד כמה גדול ובלתי מוגבל כחה של תפילה, ביקש הגאון רבי עקיבא איגר כי ישמרו את הנוצות לזיכרון.

★ ★ ★

הנוצות השמורות אבדו ונעלמו זה מכבר בתהום הנשייה, אך המעשה המופלא מלמדנו לקח רב לא רק על כח התפילה. נשים נא לב לתפילתו של גאון ישראל! על החולה לחנך את בניו ללכת בדרך ישראל סבא! בכך ראה הגאון סיבה שירחמו עליו מן השמים. הנוצות אינן, אך הדורות הבאים לפנינו! יהודי יקר, טלפן עכשיו למוקד מאורות הדף היומי והצטרף לשיעור תורה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף פז/ב שלא עלו בימי עזרא

ויתנו כתף סוררת

רבי שלמה עדני, בעל מלאכת שלמה על המשניות, ותלמידו של רבי בצלאל אשכנזי בעל "שיטה מקובצת", מספר בהקדמתו לספרו, כי מקובל בידי יהודי תימן, כי הם שרויים בתימן מאז גלות עשרת השבטים. "ועוד קבלנו כי אנו מן הכת ששלח להם עזרא לעלות בבנין בית שני, ויתנו כתף סוררת, וקיללם להיות כל ימיהם בעוני". הוא כותב כי אכן קללתו התקיימה בשלמיות.

דף פז/ב והולד ממזר

ולד של נט

מספרים היו כי בארצות הברית של לפני מאה שנה, יהודי חרד ששאלה לו בהלכות הכשר כלים נקלע בשגגה לביתו של רב רפורמי, והציג בפניו את שאלתו:

- **נט** בר נט [מושג מהלכות תערובות המציין טעם מאכל שנבלע בכלי וחזר ונבלע במאכל אחר], מה דינו?

נבוך הרב, כחכה בגרונו, ופתח ספרים ולסוף הכריע ברורות:

- נט בר נט - הולד ממזר...

דף פח/א משום עיגונא אקילו בה רבנן

מדוע עד אחד נאמן להתיר עגונה?

במאמר הקודם התוודענו לחשיבות המרובה שבהיתר עגונה.

במאמר הנוכחי נתמצת את שורשי ההיתר הנדיר במינו, שנקבע לגבי היתר עגונה. כידוע, "אין דבר שבערוה פחות משניים". כלומר, בית הדין מנוע להסתמך על עדות של אדם אחד, לגבי דיני אישות. ברם, שונה הוא דינה של עגונה, שבית הדין מתירים לה להנשא גם בהסתמך על עד אחד בלבד! בטעם הדבר מנמקת הגמרא: "מתוך חומרא שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחילתה". כלומר, חז"ל הכבירו עליה בחומרות, שאם לבסוף יודע כי בעלה חי, היא אסורה גם עליו וגם על בעלה השני, עם כל ההלכות השנויות במשנתנו. מתוך כך היא תדקדק היטב בטרם תנשא לאדם אחר ותברר אם בעלה אכן מת.

לא נחה דעתה של הגמרא והיא שואלת: אל תחמיר עליה ואל תקל! מבארת הגמרא: "משום עיגונא אקילו בה רבנן" - כדי שלא תשאר האשה עגונה, תקנו כך חכמים.

על דברי גמרתנו עומדים כל הראשונים, כדי לברר את מקחה, כיצד נעקר דין התורה ש"אין דבר שבערוה בפחות משניים", הרי "אין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה"! כלומר, לא ניתנה לחכמים הרשאה להורות על עשיית פעולה המנוגדת לחוקי התורה.

שלוש שיטות עיקריות יש בדבר.

במקרה זה יש לחכמים כח לעקור את דין התורה: בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה מתוך) נוקטים, כי "עקירת דבר מן התורה" היא לעקור דין באופן שסותר לחלוטין את רצון התורה. אך במקרה דנן, רצון התורה בשני עדים כדי לברר את האמת, וחכמים יצרו מצב, על ידי ההחמירו על האשה, שגם באמצעות עד אחד האמת מתבררת, יותר מכפי שהיא מתבררת על פי עדות רגילה של עד אחד, אותה פסלה התורה. אופן זה אינו נחשב עקירה **מוחלטת** של דין התורה, ולעקירה מסוג זה נתן הקב"ה כח לחכמים.

הפקעת הקידושין: רש"י (שבת קמ"ב) נוקט גם הוא כי עד אחד נאמן בעגונה מדרבנן, אך הוא מסביר זאת באופן שונה לחלוטין. לדעתו, במקרה זה השתמשו חכמים בכחם לעקור קידושין ולבטלם מלמפרע, וכך מתברר כי מעולם לא היתה נשואה לבעלה הראשון. כח זה של חכמים מבוסס על כך שכל קידושין נעשים על דעת חכמים, ולפיכך בכחם גם לבטלם.

המאירי מבהיר, כי ביטול הקידושין מותנה במצב הנתון, היינו: כל עוד הבעל נעדר, תקפה עדותו של העד האחד ודבריה של האשה הבטוחה כי הוא מת. ברם, אם לפתע מופיע הבעל, אזי מתברר כי לא בטלו הקידושין ובניה מבעלה השני - ממזרים [בכך הוא מיישב קושיית הריטב"א על שיטה זו. ועיין שם בהגהות הגר"א יפהן על הריטב"א שם, שרש"י מתייחס לעד מפי עד בלבד. אך בראשונים מובאת שיטה זו על כל עד אחד].

נאמנות מן התורה: ראשונים רבים, בהם הריטב"א והרמב"ם (סוף הלכות גירושין) סוברים, כי במקרה שהאמת מתבררת באופן מוצק וודאי, אין צורך בשני עדים! דין התורה "על פי שניים עדים יוקם דבר", בדיני ממונות ובעדות דבר שבערוה, מתייחס למקרים בהם האמת אינה מתבררת בפני הדיינים עד תומה. ברם, היכן שהדיינים משוכנעים באמיתותם של דברים, ניתן להסתפק בכל ידיעה, גם של "עד אחד", ואף בידיעה שמקורה מפי אדם הפסול להעיד, כגון, אשה. לפיכך, במקרה של עגונה החמירו חכמים על האשה, שאם יתברר כי בעלה חי היא אסורה לו, וכך היא תברר היטב את העובדות וביחורה זה יסיר את הצורך בשני עדים. התורה מסרה, איפוא, לחכמים את ההכרעה, אלה דברים ניכרים כאמת, ואין בהם צורך בשני עדים. את דבריו של הריטב"א מסביר החזון איש (סימן כ"ב ס"ק ג), תוך שהוא דולה מהם הסבר על כחם של חכמים בקביעת צביון דיני התורה וכלליה: "מתחילה ניתנה תורה על דעת חכמים, להכריע מה נקרא ידיעה וְעַד להתיר אשת איש. וחכמים יקבעו בזה חוקים קבועים לכל ישראל... כשישבו בית דין והסכימו על מופת מן המופתים שיהא חשוב כעדים, הרי זה רצוי לפני המקום על פי התורה". [בדעת הרמב"ם קיים נידון באחרונים. עיין באבי עזרי על הרמב"ם שם, וציון שישוד הדברים נמצא בחידושי הרי"מ].

דף פח/א אתא גברא וקאי

עדות שהתבררה כמופרכת - אינה בטלה?

תורתנו הקדושה קבעה, כי עדותם של שני עדים שהתקבלה בבית הדין, אינה מתערערת ואינה מתבטלת לעולם, אלא אם כן הזימוה עדים אחרים. הזמתם של העדים הנוגדים מתקבלת בתנאי שהם מעידים כי העדים הראשונים היו עמם במקום אחר באותו יום לגביו העידו כי ראו את המעשה עליו הם מעידים. ברם, אם העדים המכחישים מעידים כנגדם, וכגון, ראובן לא גנב, שמעון לא הרג, אין מתבטלת עדות העדים הראשונים, אלא לפנינו עדות מול עדות. מצב סותר.

"תרי כמאה": לאור כלל בדיני עדות הקובע כי "תרי כמאה" [שניים הם כמאה], הרי שהדבר אינו תלוי במספר העדים הסותרים לעדים הראשונים. יתכן, איפוא, ששני עדים יעידו כי ראובן מת ואשתו מותרת להנשא, וכנגדם יעידו עשרת אלפים עדים כי ראובן חי וקיים, ועדיין לא תתבטל עדות העדים הראשונים, אלא לפנינו שתי עדויות סותרות זו לזו.

עדות על דבר שלא היה ולא נברא: השאלה המתבקשת היא, עד היכן נמתח גבול יציבות עדותם של הראשונים. נתאר לעצמנו מצב בו שני עדים מעידים בפני בית הדין כי יבשת אוסטרליה נעלמה ואיננה. האדמה פתחה את פיה ותבלע את תושביה ואת כל אשר להם חיים שאולה. מיד יבואו כל יושבי העולם ויעידו בבית דין כי לא היו דברים מעולם. אם חברי בית הדין לא יפליגו ויווכחו במו עיניהם כי כזב דיברו, הם מנועים מלבטל את העדות הראשונה ויאלצו לקבוע כי מבחינת ההלכה קיים ספק אם יבשת אוסטרליה קיימת!

דף פח/א משום עיגונא אקילו בה רבנן

ודאי שמת...

סיפר הגר"ז מברייסק זצ"ל:

נזדמנה לידי תשובת רב אחד ובו הוא מתיר עגונה על סמך ארבעה היתרים מפוקפקים כל כך עד כדי גיחוך. אחד מהם היה זה שבגמרא (כתובות סב/ב) נאמר, שרב רחמי איחר לחזור לביתו, וזוגתו הזילה דמעה בעקבות זאת ואז נשבר הגג שישב עליו ומת.

אף עלובה זו בכתה רבות על בעלה וודאי שכבר איננו בין החיים...

חלש היה וחלש ישאר...

אל רבי גרשון חנוך מראדיזין באה אשה אחת ושאלתה בפיה: היא גרושה ועומדת להנשא לצעיר שיש בידו פטור זמני מן הצבא לשנה בלבד. חוששת היא שלבסוף ילקח לצבא והיא תשאר עגונה כל ימיה.

השיב לה הרבי: אין לך מה לחשוש, עלי ועל צוארי **כשראה** את החסידים מתפעלים, אמר להם: אין כאן רוח הקודש כלל, אלא חשבתי בעצמי: מדוע הלה יש לו פטור זמני בלבד, מפני שהוא חלש בגופו רוצים הם לבחון שמא יבריא בינתיים.

עמדתו על טיבה של אשה זו, חייו לא יהיו קלים עמה ולאחר שנה יהיה חלוש עוד יותר... (אמרות חכמה).

דף פח/א ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו

יוסף כיעקב, אבל באותו הגיל...

שאל האמרי אמת: הרי דמות יוסף היתה כדמות יעקב איך לא הכירוהו?

חזר ויישב: דומה היה יוסף ליעקב כפי שהיה נראה בגילו. והרי בני יעקב לא הכירו את יעקב בהיותו בגילו של יוסף...

"התחברתי והרגשתי" את מתיקות התורה

בדרך, בבית, בעבודה,
24 שעות ביממה
מתחברים לשיעור
המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

האמנם?

היתכן?

בעלי התוספות (ד"ה אתא) עומדים על נידון זה, ומבהירים את הדברים.

בעלי התוספות מקשים: "ואם תאמר, כיון דאיכא תרי דאמרי מת, אפילו איכא מאה דאמרי שזהו, מה בכך? הא תרי כמאה דמו?".

כלומר, מדוע אם שניים העידו כי פלוני מת ואחר כך הופיע פלוני זה בפנינו חי וקיים, מתבטלת עדותם? הן הדיינים אינם יודעים אם זה שהופיע בפניהם הוא האיש עליו העידו שמת. אמת, יבואו מאות עדים ויעידו בפני בית הדין כי הוא הוא, אך בית הדין יהא מנוע מפסילת עדות הראשונים, כי לפניהם שני כתות עדים, זו אומרת ראובן מת והחי שהופיע אינו ראובן, והשנייה אומרת כי הוא ראובן. שמא תאמר, הן מול השניים האומרים כי בעלה מת, ניצבים מאות ואלפים הצווחים ככרוכיה שהוא חי? הרי "תרי - כמאה", ואין לתת משקל למספרם הרב לעומת מיעוט העדים! בעלי התוספות מתרצים: "ויש לומר דלגבי דבר הנראה וידוע לכל לא היה אומר רב, אבל בשני עדים לא תצא".

את דבריהם מסביר החתם סופר (שו"ת, אהע"ז ח"ב סימן קמ"ב) באופן הבא.

לעדות נזקקים כדי להתודע לאמת: אימתי תקף הכלל "תרי - כמאה"? כאשר בית הדין הדין הדין נזקק לעדות על מנת להתודע לאמת, ובלעדיה אין היא ידועה. או-אז, קבעה תורתנו הקדושה, כי אם צריך להסתמך על עדות, אזי כח שני עדים הוא ככחם של אלפי עדים הניצבים נגדם ולעולם הרי זו עדות מול עדות ואין אפשרות להכריע את המקרה.

ברם, כאשר המציאות ניכרת וידועה לכל גם בלא עדות, כי כל הרואה מכיר את הבעל, נשים, גדולים, קטנים וגויים, הרי שנתנית משקל לדבריהם כנגד העדות, אינה מפני שבית הדין **מאמין** לדבריהם נגד העדות, אלא לפניהם ידיעה ברורה שכך הם פני הדברים - הבעל חי, ולא נותר אלא להסיק כי העדים טועים בטביעת עינם, עת חורצים כי זה שהופיע אינו הבעל.

ובמילים אחרות: היכן שהדין אינו בירור על העבר אלא על המציאות המתרחשת לפנינו, והכחשת העדים אינה מכח עדות נגדית אלא מפני ידיעה ברורה ומוחשית - לא נאמר הכלל "תרי - כמאה", ועדות שני העדים בטלה ומבוטלת.

באחרונים ישנן הגדרות נוספות לדברי בעלי התוספות - ראה באוצר הפוסקים (סימן י"ז ס"ק של"ח אות ה') ולדברי כולם היסוד הוא, שחלוקה עדות על העבר מנידון הכרת ההווה.

ראוי לציין כי הנודע ביהודה (שו"ת, אה"ע סימן ס"ה) מפרש את דברי בעלי התוספות באופן אחר, ואנו כתבנו כדעת רוב האחרונים.

לעילוי נשמת

הר"ר **יחיאל מאיר אנגלרד** ז"ל
ב"ר דב בעריש ז"ל נלב"ע ט' בטבת תשנ"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י בתו
גב' **ברכה לנגה** ומשפחתה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **מרים יפה** ע"ה

ב"ר דוד יסנר ה"ד נלב"ע ה' בטבת תשנ"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י בניה **דוד ושלמה יפה** שיחיו

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **יעקב דיאמנט** ז"ל
ב"ר יהושע ז"ל נלב"ע ה' טבת תש"ן

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידו
הר"ר **יהושע דיאמנט** ומשפ' שיחיו - פ"ת

לעילוי נשמת

הר"ר **יחזקאל ברוך רפפורט**
CHARLES RAPAPORT ז"ל

ב"ר אהרן ז"ל נלב"ע י"א בטבת תש"ס תנצב"ה

הונצח ע"י משפחת **ריישער** - שיחיו
ארה"ב - The Reischer family

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות הינם!
חייג עכשיו:
1-700-500-151

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

